

הרב מרדכי הלפרין

כניסה לבית עבודה זרה להצלת חיים

שאלה

נשאלנו האם רשאי רופא (או כל מטפל חירום כגון כבאי אש וכדומה) להיענות לקריאת חירום ולטפל בחולה שיש בו סכנה שנמצא בתוך כנסייה נוצרית. בעקבות תשובה קצרה המתירה את הדבר, שנשלחה לשואל, הוא הזדהה בתור רב מכהן, והוסיף: 'ברשות הרב אבקש מעט הסבר לתשובתו. לכאורה אין לדמות את נידון דידן לאיסורי שבת. על איסורי שבת נאמר 'וחי בהם - ולא שימות בהם', ואם כן ישנה מצווה וחובה לחלל שבת להציל נפש מישראל ואף הותר להציל את שאינו ב"ב. אך מנין לנו לעניין זה שלכאורה הוא ב'הרג ואל יעבור' שהרי בכל מתרפאין חוץ מע"ז' וכו'. וכשם שאין מתרפאין - אין מצילין בהם נפשות, ואף באביזרייהו אמרינן 'הרג ואל יעבור'. ושמא משום איבה שרי? (אך היתר זה של איבה, שייך לכאורה רק באינו יהודי). אודה לכבוד תורתו אם ישיב לי מקורו.

תשובה

א. מקור איסור הכניסה לבית ע"ז

יש שתי סיבות (עם גדרים שונים) לאיסור להיכנס לבית עבודה זרה. הסיבה האחת היא האיסור הנאמר במשנה במסכת עבודה זרה (פ"א מ"ד, ובגמ' ע"ז יא ע"ב) ובברייתא (שם, יב ע"א) שנפסקה להלכה בשו"ע¹: 'מצוה להתרחק מדרך ע"ז ארבע אמות'. הטעם מבואר בראשונים: מפני החשד; וכתבו ראשונים ואחרונים², שקל וחומר שמטעם זה אסור להיכנס לבית עבודה זרה עצמו. הטענה כי אולי אין מדובר כאן בבית ע"ז - אינה נכונה, שהרי מבואר בפוסקים³ שדין כנסייה כדין בית ע"ז. הסיבה השנייה היא דין המבנה של בית ע"ז והציוד שבתוכו. דינם כמשמשי ע"ז, והם אסורים בהנאה מן התורה.⁴

1. שו"ע, יו"ד סי' קמט סעי' א; שם, יו"ד סי' קנ סעי' א.
2. ריטבא, ע"ז שם יב ע"א; רשב"א, הובא בטור יו"ד סי' קמט.
3. ראה בשו"ת יביע אומר ח"ב, יו"ד סי' יא; שם ח"ז, יו"ד סי' יב; ציץ אליעזר ח"ד, סי' צא.
4. ראה ש"ך לשו"ע, יו"ד סי' קמה סק"ט; ט"ז לשו"ע, שם ס"ק ו.

לענייננו - בעיית איסור ההנאה ממשמשי עבודה זרה אינה נוגעת לנושא השאלה, כי צוות רפואי הבא להציל אינו נהנה בדרך כלל ממשמשי העבודה הזרה. אם ההנאה באה בעל כורחו של הנהנה - יש לדון בכך על פי סוגיית הגמרא (פסחים כה ע"ב - כו ע"ב).⁵

ב. ספקו של הרשב"א מול ודאו של הרא"ש

והנה, הרשב"א שהובא בטור (יו"ד סי' קמט) הסתפק וכתב שאפשר שגם במקום פיקוח נפש אסור להיכנס לבית ע"ז. אך ספקו של הרשב"א פשוט הוא לרא"ש. בשו"ת הרא"ש⁶ מפורש להלכה שמותר להימלט לתוך בית ע"ז במקום של פיקוח נפש, ודבריו הובאו ב'שלטי הגיבורים'.⁷ ולכן יש לפסוק שמותר להיכנס לבית ע"ז כדי להציל נפשות. ובמיוחד יש לפסוק כך כיוון שהריטב"א שאף הוא כתב שפיקוח נפש אינו דוחה איסור כניסה לבית ע"ז, הסביר זאת בכך שאין דרך להיכנס לבית ע"ז אלא למטרות ע"ז. ואם כן בנדון דידן, שמדובר בכניסה להצלת חיים, ניכר שאינה כזו כלל וכלל.⁸ כדברי הרא"ש מפורש בדברי רבי טרפון בתוספתא (שבת פי"ד): 'אמר רבי טרפון: ...שאפילו הרודף רודף אחרי נכנסתי לבית עבודה זרה ולא נכנסתי לבתיהן [של מינים] וכו'. ובגמרא (שבת קטז ע"א): 'אמר רבי טרפון: ...שאפילו אדם רודף אחרי להורגו ונחש רץ להכישו, נכנס לבית עבודה זרה ואין נכנס לבתיהן של אלו, וכו'. וכן נפסק ב'שולחן ערוך' (יו"ד סי' קנז סעי' ג): 'מי שנתחייב מיתה מותר לברוח לבית עבודת כוכבים ולהציל את עצמו'. ובהגהות הגר"א (לשו"ע שם ס"ק כו) ציין לדברי ר' טרפון בגמרא שבת שם.

מסקנה

פיקוח נפש דוחה איסור כניסה לבית ע"ז, כפסקו הברור של הרא"ש בתשובה, וכן משמע מספר 'שבילי דוד',⁹ שאוסר כניסה לבית תפלתם אפילו בחשש איבה, בכל זאת אינו אוסר הכניסה במקום פיקוח נפש. וכן נפסק להלכה בשו"ת 'יביע אומר'¹⁰ וכן עמא דבר. כך נהגו על פי גדולי ישראל גם בימי השואה,¹¹ וכן פסקו להלכה הטור והשו"ע, וכן נכון לנהוג למעשה.

5. ואולי יש לדון כאן גם בדברי הגמרא (בבלי, יומא פד ע"ב; ירושלמי, שבת פי"ג ה"ו), לגבי תינוק שנפל לים, שפורש מצודה ומעלהו, ואף על פי שמעלה דגים עמו. ובירושלמי מפורש - אף על פי שמתכוון להעלות דגים עמו. וראה ברשב"א ובר"ן על הרי"ף, על משנת 'ישב האחד על הפתח' (שבת פרק האורג).

6. שו"ת הרא"ש, כלל יט אות יז.

7. שלטי גבורים על הרי"ף, בסוגיית ע"ז יב ע"א.

8. ראה טור, יו"ד ריש סי' קמט, מה שהביא בשם הירושלמי, ע"ז פ"א, סוף ה"ד לגבי בני העיר.

9. הובא בדרכי תשובה, יו"ד סוף סי' קנד, (בדרכ"ת מצוין שבולי דוד).

10. שו"ת יביע אומר ח"ב, יו"ד סי' יא.

11. ראה שו"ת ממעמקים, לרב אפרים אשרי, ח"א סי' לא.

ג. בימינו מותר לעבור על איסורי תורה להצלת נוכרי

לגבי ההיתר לעבור על איסורי תורה להצלת נוכרי, ראה מה שכתב 'נשמת אברהם' (מהדו"ק, כרך רביעי, חלק או"ח, של, סוף ס"ק ב) וזו לשונו:
עיי' בנשמת אברהם בחלק או"ח, כרך א, או"ח סי' של סק"ו, שהיום מחללין את השבת עבור נכרי שנמצא במצב של סכנת נפשות משום איבה. ואפילו אם הוא נמצא לבד עם החולה, כגון גר שנמצא לבד עם אביו שפתאום איבד את הכרתו והסתכן, וברור שאין כאן משום איבה, בכל זאת, אמר לי הגרש"ז אויערבאך שליט"א, שאעפ"י שמעיקר דינא דגמרא אין מחללין עליו את השבת, האידנא חייבים לחלל בגלל הסיכון אפילו הקטן ביותר, מפני שעלולים הדברים להגיע לסכנת איבה ולפקוח נפש של רבים.

סיכום

- א. מותר להיכנס לכנסייה לצורך הצלת חיים בין של יהודי ובין של גוי.
- ב. בזמן הזה מותר גם לחלל שבת לצורך הצלת חיים כנ"ל, כפי שפסקו גדולי הפוסקים, וכיניהם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

